

Соляріс

Станіслав Лем

ОЗНАЙОМЧИЙ ФРАГМЕНТ

Переклад — Дмитро Андрухів

© Видавництво «Богдан». Усі права застережено.

Фрагмент надано для ознайомлення. Повна книжка — nashaknyga.com.ua

Прибуття

Рівно о дев'ятнадцятій за бортовим часом я пройшов повз тих, що зібралися довкола колодязя, й металевим трапом спустився у капсулу. Вона була такою тісною, що в ній ледве можна було розставити лікті. Отож коли я вкрутив наконечник шланга в патрубок, який стирчав зі стінки капсули, і мій скафандр роздувся, я вже не міг навіть поворухнутися. Стояв, точніше — висів у повітряному ложі, злившись в одне ціле з металевою шкаралупою.

Звівши очі, я побачив крізь опукле скло стіни колодязя, а вище — схилене над ним Моддардове обличчя. За мить воно щезло, і в капсулі стало темно — це нагорі опустили важкий захисний конус. Вісім разів завили електромотори, що затягували гайки. Потім засичало повітря, яке нагнітали в амортизатори. Очі поступово звикали до темряви. Я вже розрізняв ясно-зелені обриси табло — єдиного в кабіні.

— Ти готовий, Кельвіне? — пролунало в навушниках.

— Готовий, Моддарде, — відповів я.

— Ні про що не турбуйся. Станція тебе прийме, — сказав він. — Щасливої дороги!

Не встиг я відповісти, як нагорі щось заскреготало, і капсула здригнулась. Я мимохіть напружив м'язи, але більше нічого вже не відчув.

— Коли старт? — запитав я і вловив якийсь шерех, немовби на мембрану посипався дрібненький пісок.

— Ти вже летиш, Кельвіне. Бувай здоров! — десь зовсім поруч пролунав голос Моддарда.

Важко було в це повірити, але просто перед моїм лицем відкрилася широка щілина, і я побачив крізь неї зірки. Намагався відшукати Альфу Водолія, до якої летів «Прометей», але марно. Небо цих обширів Галактики було мені невідоме, я не знав тут жодного сузір'я; за вузьким віконцем вихорився іскристий пил. Я

чекав, коли заблимає перша зірка. Та так і не дочекався — зорі зблідли й почали зникати, розпливаючись на поруділому тлі. Я зрозумів, що перебуваю вже у верхніх шарах атмосфери. Стиснутий з усіх боків пневматичними подушками так, що й не поворухнешся, я міг дивитися тільки вперед. Горизонту поки що не було видно. А я летів і летів, зовсім не відчуваючи цього. Лише тіло моє поволі й підступно огортав пал. Іззовні долинав пронизливий скрегіт, немовби по мокрому склу водили якимсь металевим предметом. Якби не цифри, що мигтіли на табло, я б і гадки не мав, з якою велетенською швидкістю падає капсула. Зірок попереду вже не було. Оглядову щілину залило руде світло. У скронях лунко гупала кров, моє обличчя пашіло, в потилицю дув холодний струмінь із кондиціонера; я пошкодував, що мені не вдалося побачити «Прометей» — коли автоматичний пристрій відчинив оглядову щілину, він опинився вже, мабуть, поза межами видимості.

Капсула здригнулася раз, удруге, потім почалася нестерпна вібрація; вона пробивала всі ізоляційні оболонки, повітряні подушки й проникала углиб мого тіла — ясно-зелені обриси табло розмазалися. Та я не відчував ані найменшого страху, бо не для того прилетів із такої далечі, щоб загинути оце зараз біля самісінької мети подорожі.

— Станція Соляріс! — закричав я. — Станція Соляріс! Станція Соляріс! Зробіть що-небудь. Здається, я втрачаю стабілізацію. Станція Соляріс, говорять Кельвін. Прийом.

І знову я прогавив важливий момент — появу планети. Вона раптом виникла переді мною, — величезна, пласка; за розмірами смуг на її поверхні я міг визначити, що перебуваю ще далеко від неї, точніше, високо, бо вже поминув ту невловну межу, коли відстань від небесного тіла стає висотою. Я падав. Усе ще падав. І виразно відчував це навіть тепер, коли заплющив очі. Втім, я відразу ж розплющив їх — хотілося побачити якнайбільше.

Почекавши ще кілька десятків секунд, почав знову викликати Станцію. Але й цього разу не отримав жодної відповіді. В навушниках залпами тріщали атмосферні розряди. Вони чітко вирізнялися на тлі шуму, такого глибокого й низького, неначе то був голос планети. Оранжеве небо в оглядовій щілині запливло більмом. Скло потьмяніло; я мимохіть зіщулювся, наскільки мені дали змогу зробити це пневматичні подушки, та наступної миті зрозумів, що то були хмари. Вони лавиною майнули вгору — і щезли. А я все ще планерував, опиняючись то в яскравому сонячному сяйві, то у тіні; капсула оберталася довкола вертикальної осі, й величезний, мовби розбухлий сонячний диск розмірено пропливав перед моїми очима, з'являючись ліворуч і щезаючи праворуч. Нараз крізь шум і тріск мені у вухо заторохтів далекий голос:

— Станція Соляріс — Кельвіну, Станція Соляріс — Кельвіну! Все гаразд. Ви під контролем Станції. Станція Соляріс — Кельвіну. Приготуватися до посадки в момент нуль, повторюю, приготуватися до посадки в момент нуль, увага, починаю. Двісті п'ятдесят, двісті сорок дев'ять, двісті сорок вісім...

Між окремими словами лунало уривчасте попискування — очевидно, говорив автомат. Це було принаймні дивно. Звичайно, коли на Станцію прибував хтось новий, та ще й прямо із Землі, всі, хто міг, бігли на посадочний майданчик. Однак часу на роздуми, щоби саме це могло б означати, в мене не було, бо велетенське кільце, яке описало довкола мене сонце, разом з рівниною, куди я летів, раптом стали дибки; після першого крену почався другий, у протилежний бік; я гойдався, мов важок величезного маятника, намагаючись побороти нудоту, і нараз побачив на поверхні планети, покарбованій брудно-ліловими та чорнуватими смугами, маленьку шахівницю з білих і зелених цяток — орієнтир Станції. Тієї ж миті від вершу капсули щось із тріском відірвалося — довге намисто

кільцевого парашута гучно залопотіло... В цих звуках було щось до болю земне — перший після стількох місяців шум справжнього вітру.

Далі все відбулося дуже швидко. Досі я тільки знав, що падав. Тепер це побачив. Біло-зелена шахівниця навалюно наближалася; вже можна було розгледіти, що її намальовано на видовженому, китоподібному сріблястому корпусі з голками радарних антен, з рядами темних ілюмінаторів, і що цей металевий колос не лежить на поверхні планети, а висить над нею, відкидаючи на чорнильно-чорне тло власну тінь — еліптичну пряму ще густішої чорноти. Водночас я помітив фіолетові хвилі на поверхні Океану, які ліниво перекочувалися; зненацька сліпучо-пурпурові по краях хмари шугнули високо вгору; далеке й пласке небо між ними спалахнуло буро-оранжевою барвою; потім усе розплилося — я ввійшов у штопор. Перш ніж устиг подати сигнал, короткий удар повернув капсулу в чітко вертикальне положення; в оглядовій щілині ртутним блиском спалахнув розхвильований аж до самісінького обрію, зтягнутого імлою Океан; стропи й куполи парашута миттю відділилися й, гнані вітром, помчали над хвилями, а капсула якось особливо, м'яко та плавно загойдалась, як це завжди буває у штучному гравітаційному полі, а тоді ковзнула вниз. Останнє, що я встиг помітити, були ґратчасті злітні катапульти й двоє величезних, заввишки, мабуть, з кількадесятих поверхів будівлю дзеркал ажурних радіотелескопів. Щось зупинило капсулу з пронизливим скреготом сталі, яка пружинисто вдарилася у сталь, щось піді мною відчинилося, і металева оболонка, в якій я летів стоячи, протягло зітхнувши й засичавши, закінчила свою стовісімдесятикілометрову подорож.

— Станція Соляріс. Нуль-нуль. Посадку закінчено. Кінець, — почув я мертвий голос контрольного пристрою.

Відчуваючи невиразний тиск на груди й неприємний тягар усередині, що геть розпирав мене, я обома руками потягнув на себе важелі, які перебували на рівні моїх плечей, і розімкнув контакти. Засвітився зелений напис «ЗЕМЛЯ», стінки капсули розійшлися, пневматичне ложе легенько підштовхнуло мене в спину, і я, щоб не впасти, ступив крок уперед.

І тихим шипінням, схожим на сумне зітхання, повітря вийшло з мого скафандра. Я був вільний.

Тепер я стояв під високою, наче склепіння храму, сріблястою лійкою. По стінах тяглися сплетіння різнобарвних труб, зникаючи в круглих люках. Я обернувся. Вентиляційні шахти гули, втягуючи рештки отруйної атмосфери, що увірвалася сюди під час посадки капсули. Порожня, мов тріснутий кокон, сигара капсули стояла на дні чаші сталевого підвищення. Її зовнішня обшивка обгоріла й стала брудно-коричневою. Я зробив кілька кроків похилою площиною. Далі на метал було наварено шар шерехатого пластику. В тих місцях, де звичайно котилися візки підйомників ракет, пластик протерся аж до сталі.

Зненацька компресори вентиляторів змовкли й довкола запала глибока тиша. Я трохи безпорадно озирнувся, чекаючи, коли хтось з'явиться, проте нікого не було. Тільки неоновая стрілка вказувала на безшумний ескалатор. Я став на нього. Склепіння зали параболою спадало вниз, переходячи в тунель коридору. В його нішах громадилися балони для стиснених газів, контейнери, кільцеві парашути, ящики. Все то було звалено в купу, абияк. Це мене теж здивувало. Ескалатор закінчився біля округлого розширення коридору. Тут панував іще більший безлад. З-під звалища бляшанок витікала масляниста калюжа. В повітрі панував неприємний різкий запах. Навсібіч, чітко відбиваючись у цій липкій рідині, тяглися сліди черевиків. Між бляшанками виднілися сувої білої стрічки, клапті паперу й сміття, — мабуть, усе це було виметено з кабін. І

знову спалахнув зелений показчик, спрямовуючи мене до середніх дверей. За ними вів такий вузький коридор, що в ньому ледве змогли б розминутися двоє людей. Світло проникало крізь націлені в небо верхні ілюмінатори з лінзоподібним склом. Ще одні двері, розмальовані біло-зеленими шаховими квадратами, були прочинені.

Я увійшов досередини. Це була напівкругла кабіна з великим панорамним ілюмінатором, у якому палало повите легким серпанком небо. Внизу безшумно перекочувалися чорнуваті гребені хвиль. У стінах виднілося безліч шафок з інструментами, книжками, немитими склянками, запиленими термосами. На брудній підлозі стояло п'ять чи шість механічних, рухливих столиків, а між ними — кілька надувних крісел, що втратили будь-яку форму, бо з них вийшло повітря. Тільки одне, з відкидною спинкою, було накачане. В ньому сидів дрібненький, худорлявий чоловік з обпаленим сонцем обличчям. Шкіра клаптями лущилася в нього з носа й вилиць. Я зрозумів, що це Снаут, заступник Гібаряна, кібернетик. Свого часу він надрукував кілька оригінальних статей у «Соляристичному альманасі». Раніше я його ніколи не бачив. На ньому були сітчаста сорочка, крізь вічка якої стирчали сиві волосини запалих грудей, та брудні білі, з плямами на колінах, пропалені реактивами полотняні штани з безліччю кишень, як у монтажника. Він тримав пластикову грушу, з якої звичайно п'ють на кораблях, де нема штучної гравітації. Снаут дивився на мене примружившись, наче його сліпило світло. Зненацька груша випала з його розімкнених пальців і покотилася по підлозі, підстрибуючи, наче м'ячик. З неї вилилося трохи прозорої рідини. На обличчі Снаута не було ні кровинки. Приголомшений, я не міг вимовити й слова. Скільки тривала ця німа сцена, не можу сказати, але поволі страх, який скував Снаута, почав передаватися й мені. Я ступив крок уперед. Снаут зіщулювся в кріслі.

— Снауте... — прошепотів я.

Він здригнувся, наче від удару, і, дивлячись на мене з невимовною огидою, прохрипів:

— Я тебе не знаю, не знаю тебе. Чого ти хочеш?..

Розлита рідина швидко випаровувалася. В повітрі запахло алкоголем. Снаут пив? Був п'яний? Але чого він так боїться? Я все ще стояв посеред кабіни. Коліна в мене тремтіли, а вуха наче хтось заткнув ватою. Підлога попливла з-під ніг. За опуклим склом ілюмінатора розмірено погойдувався Океан.

Снаут не зводив із мене налитих кров'ю очей. Вираз страху поступово зникав із його обличчя, але огида, з якою він і далі дивився на мене, не минала.

— Що з тобою?.. — упівголоса запитав я його. — Ти хворий?

— Піклуєшся... — глухо сказав він. — Он як. Але чому саме про мене? Я тебе не знаю.

— Де Гібарян? — запитав я.

На мить Снаутові перехопило подих, очі його знову оскіли, у них щось спалахнуло й одразу ж згасло.

— Гі... Гіба... — пробелькотів він. — Ні! Ні!!! — І затрусився від беззвучного, ідіотського сміху. Потім раптом затих. — Ти прийшов до Гібаряна?.. — запитав він уже майже спокійно. — До Гібаряна? Що ти хочеш з ним зробити?

Снаут дивився на мене так, наче я враз перестав становити для нього небезпеку; в його словах, а ще більше у тоні було щось ненависне й образливе.

— Що ти говориш?.. — витиснув я зі себе, приголомшений. — Де він?

Снаут пильно дивився на мене:

— Ти не знаєш?..

«Він п'яний. П'яний, як чіп», — подумав я і спалахнув гнівом. Звичайно, краще було б забратися звідси, та мені зрештою урвався

терпець.

— Опам'ятайся! — крикнув до нього. — Звідки я можу знати, де він, якщо тільки-но прилетів! Що з тобою, Снауте?!!

У нього відвисла нижня щелепа, і йому знов перехопило віддих, очі раптом зблиснули. Тремтячими руками він схопився за поруччя крісла й підвівся з таким зусиллям, що аж хруснули кісточки.

— Що? — сказав він, майже зовсім протверезівши. — Прилетів? Звідки ти прилетів?

— Із Землі, — сердито відповів я. — Може, ти чув про неї? Мені здається, що ні!

— Із Зе... о Боже!.. То ти — Кельвін?!

— Кельвін. Чого ти так на мене витріщився? Що в цьому дивного?

— Нічого, — відповів він, закліпавши повіками. — Нічого. — І потер чоло. — Вибач мені, Кельвіне, знаєш, так несподівано... Я не чекав...

— Як то не чекав? Адже вам послали повідомлення ще кілька місяців тому, а Моддард радирував ще раз сьогодні, з борту «Прометей»...

— Так. Так... звичайно, тільки, бачиш, тут у нас деякий... розгاردіяш...

— Та бачу, — сухо відповів я. — Цього не можна не помітити.

Снаут обійшов довкола мене, ніби хотів пересвідчитися, що мій скафандр такий, як усі скафандри на світі, — звичайнісінький, з переплетінням шлангів та проводів на грудях. Кілька разів кахикнув, потім торкнувся рукою свого кістлявого носа.

— Може, хочеш прийняти душ?.. Це тебе трохи освіжить... Блакитні двері навпроти.

— Дякую. Я знаю планування Станції.

— А може, ти голодний?..

— Ні. Де Гібарян?

Снаут підійшов до ілюмінатора, ніби не чуючи мого запитання. Тепер, стоячи до мене спиною, він здавався значно старшим. Коротко підстрижене сиве волосся, припечена сонцем, покарбована глибокими, наче шрами, зморшками потилиця. За ілюмінатором поблискували велетенські гребені хвиль, які то підіймалися, то опадали так повільно, мовби Океан застигав. Здавалося, що Станція рухається трохи боком, зісковзуючи з невидимої основи. Потім вона повертається в попереднє положення і знову ліниво нахиляється, але вже в інший бік. Та це був, очевидно, оптичний обман. Пластівці слизистої піни кольору крові збиралися між хвилями. Мене замлоїло. Бездоганний лад на борту «Прометей» пригадався мені як щось дороге, безповоротно втрачене.

— Послухай... — несподівано озвався Снаут. — Поки що тільки я... — Він обернувся й нервово потер руки. — Тобі доведеться задовольнятися лише моїм товариством. Поки що. Можеш називати мене Щуром. Ти знаєш мене хіба з фотографії, але то байдуже, так мене називають усі. Тут я вже нічого не можу вдіяти. Якщо зважити на те, що мої батьки страшенно захоплювалися космосом, то Щур звучить навіть дуже по-земному...

— Де Гібарян? — уперто допитувався я.

Він закліпав очима.

— Мені дуже прикро, що я тебе так прийняв. Це... не тільки моя вина. Я зовсім забув, тут таке коїлося, що, знаєш...

— Ну що ти, все гаразд, — відповів я. — Не будемо зараз про це. То що ж усе-таки з Гібаряном? Його немає на Станції? Він кудись полетів?

— Ні, — відповів Снаут, дивлячись у куток, завалений катушками з кабелем. — Нікуди він не полетів. І не полетить. Саме тому... між іншим...

— Чому? — вигукнув я. Вуха у мене були ще й досі ніби заткнуті ватою — я погано чув. — Що ти хочеш цим сказати? Де

він?

— Ти ж усе знаєш, — відповів Снаут зовсім іншим тоном. І так холодно глянув мені в очі, що поза спиною в мене аж мурахи пробігли. Може, він і справді був п'яний, проте тямив, що каже.

— Невже з ним щось сталося?..

— Так, сталося.

— Нещасний випадок?

Снаут кивнув, не спускаючи з мене пильного погляду, немов хотів пересвідчитись, як я на це зреаую.

— Коли?

— Сьогодні на світанку.

Дивна річ: те, що сказав Снаут, мене нітрохи не вразило, радше навпаки. Діловитість, з якою ми обмінялися лаконічними запитаннями та відповідями, навіть трохи заспокоїла мене. Здавалося, тепер я розумів поведінку Снаута, яка ще кілька хвилин тому так приголомшила мене.

— Як це сталося?

— Піді переодягнись, розпакуй свої речі й повертайся сюди... ну... скажімо, за годину.

Мить повагавшись, я погодився:

— Гаразд.

— Стривай, — зупинив мене Снаут, коли я вже рушив до дверей. Він дивився на мене якось незвично. Я бачив: Снаут ніяк не може витиснути зі себе те, що крутиться в нього на язиці. — Нас було троє і тепер, разом з тобою, стало знову троє. Ти знаєш Сарторіуса?

— Так само, як і тебе. Лише з фотографії.

— Він нагорі, в лабораторії, і, думаю, не вийде звідти до ночі, однак... в усякому разі, ти його впізнаєш. Якщо побачиш тут іще когось, розумієш, не мене і не Сарторіуса, розумієш, то...

— То що?

Чи не сон усе це? На тлі чорних хвиль, які криваво полискували в промінні призахідного сонця, Снаут знову сів у крісло та, як і раніше, понуривши голову, дивився в куток, на катушку змотаного кабелю.

— То... не роби нічого.

— Кого я можу побачити? Привид? — розсердився я.

— Розумію. Ти гадаєш, я схибнувся з розуму. Ні. Не схибнувся. Я не можу тобі пояснити це інакше... поки що. Зрештою, може... нічого й не станеться. В усякому разі, запам'ятай те, що почув від мене. Я тебе застеріг.

— Від чого? Про що це ти?

— Тримай себе в руках, — уперто правив своє Снаут. — Поводься так, наче... Будь готовий до всього. Це неможливо, я знаю. Однак ти все ж таки спробуй. То — єдиний вихід. Іншого просто нема.

— Але щ о я побачу?! — майже закричав я, ледве стримуючись, щоб не схопити його за плечі й не труснути, отямлюючи, щоб він не сидів отак, утупившись у куток, з нещасним виразом на обпаленому сонцем обличчі, насилу витискаючи зі себе кожне слово.

— Не знаю. Певною мірою це залежить від тебе.

— Галюцинації?

— Ні. Це... реальність. Не... нападай. Пам'ятай.

— Що ти мелеш?! — знову спаленів я.

— Ми не на Землі.

— Політерії? Але ж вони зовсім не схожі на людей! — вигукнув я.

Я не знав, як вирвати Снаута з цього стану відчуження, а він і далі дивився перед собою в порожнечу й, здавалося, вичитував у ній щось таке безглузде, від чого в жилах холонула кров.

— Саме тому це так страшно, — тихо сказав Снаут. — Пам'ятай: будь насторожі!

— Що сталося з Гібаряном?

Снаут не відповів.

— Що робить Сарторіус?

— Приходь через годину.

Я повернувся і вийшов. Відчиняючи двері, ще раз глянув на Снаута. Він сидів, згорбившись, затуливши обличчя руками, маленький, у брудних від реактивів штанях. Тільки тепер я побачив, що на пальцях його рук запеклася кров.

• • •

Далі — у повній книжці «Соляріс».

nashaknyga.com.ua